

СПОРТ У СЛУЖБИ ПОЛИТИКЕ И РЕЛИГИЈЕ: како политички и религијски субјекти користе спорт као средство за ширење својих идеја

Сажетак: Спорт представља друштвену појаву која око себе окупља више стотина милиона директних и индиректних учесника. Унутар тако великог броја људи заступљене су бројне политичке и религијске оријентације. Како је немали број спортских организација настајао управо на идејама верских и политичких лидера и група, временом су постајале и гласноговорници ових идеја. Данас, у добу глобалних политичких и верских подела и сукоба, ови гласноговорници све више добијају на значају. Циљ овог рада јесте да укаже на важност спорта као једног од главних пропагандних средстава који, као такав, бива коришћен у циљу ширења политичких и религијских схватања и идеја, али такође и да прикаже и опише начине путем којих долази до практичних манифестација овог односа.

Кључне речи: спорт, политика, религија, политикологија, политикологија религије

Увод

Од самог настанка спорт је уско везан како за религију тако и за политику. Још у пред-античком периоду религија је, као сложен систем идеја и мишљења, била формирана и практикована. Као један вид тих практичних манифестација убрзо се усталила и физичка активност - плес, такмичења, спортски обрачуни, обреди и ритуали. Тековине античке традиције јесу панхеленске спортске игре у част богова Олимпа (Немејске, Истмијске, Питијске и Олимпијске игре) чијом појавом и креће, до данас непрекинут, талас популаризације и дисеминације спорта и идеја важности физичке активности и здравог живота.

Међутим, иако су се античке Олимпијске игре одржавале преко 11 векова а крајем XIX века доживеле и поновно рођење, начин опстанка ових игара, њихов значај, функција и друштвена улога почели су да заокупљају пажњу

* veljko.djogatovic23@yahoo.com

интелектуалаца тек пре нешто више од 150 година. Тако Вебер (Max Weber) и Зимел (Georg Simmel) дефинишу игру као „друштвену активност ношену мрежом правила, улога и односа који су вођени жељом за постизањем одређеног циља“ (Edwards, 1973: 12). Тражећи смисао игре, Грос (Karl Groos) је почетком XX века назначио да је „дејство једне обичне игре подржано друштвеним опонашањем“ (Groos, 1901). Баш као и код развоја спорта, тако је и код самог развоја размишљања о спорту дошло до великог убрзања крајем XIX и почетком XX века те је све већи број студија различитих аутора довео до оснивања дисциплина чији је предмет изучавања уско везан за питање спорта. Прва међу њима била је социологија, тачније социологија спорта. Модерна социологија спорта јесте посебна социолошка дисциплина која се бави питањима контекста и друштвене условљености спорта и указује на уску међузависност између развоја спорта и развоја одређених области друштвеног живота, одређених појава у култури и цивилизацији (Раденовић, 2007: 43). Данас спорт проучавају, мада на посве другачији начин, и друге научне дисциплине попут психологије спорта, антропологије спорта и многих других. Ипак, теоријска матрица у којој се креће овај рад у значајној мери одступа од приступа помених научних дисциплина¹, те се, с научне и теоријске тачке гледишта, овај рад с правом може сврстати у поље политикологије, односно политикологије религије².

Политика и спорт

Степен уплитања државе као најважнијег субјекта политике у спорт односно спортску праксу у последњих век и по расте и данас представља готово константу у националним политикама и међународним односима. Овакво понашање држава није новијег датума већ представља наслеђену праксу грчких полиса (у којима је наглашавана важност спорта, спортске активности и телесних вежби) али и римског царства и средњевековне енглеске државе.

При политиколошком приступу феномену спорта и његовом коришћењу у политичке сврхе, користећу се матрицом коју је формулисао Стенли Ајцен (Stanley Eitzen). Ајцен сматра да „механизам друштвене контроле може бити рашчлањен на два општа начина помоћу којих се она може остварити - идеолошка контрола и директна интервенција“ (Lin, Lee & Nai, 2008: 24). Ову двочлану поделу прилагодићу теми овог рада те ћу описати и навести на које начине и из којих разлога држава (односно владајући апарат), схваћена као носилац политике једног друштва, кроз институције спорта и његове учеснике, спроводи политику, пласира своје поруке и јача своје политичке идентитете, идеје и интересе.

¹ Овај рад представља покушај анализе питања спорта и његове улоге у ширењу политичких и религијских мисли и идеја из угла политикологије односно политикологије религије. Широм домаћег говорног подручја, међутим из угла социологије спорта, сличном тематиком бавила се само неколицина аутора (погледај Latinović, 2015; Kuljić i Koković, 2012 и Vrcan, 1990).

² За више о политикологији религије погледати у: Miroљub Jevtić “Political science and Religion”, *Politics and Religion Journal*, Vol. 1, No. 1, 2007, pp. 59-69.

Идеолошка контрола

Први део овог излагања посвећен је идеолошкој друштвеној контроли коју држава спроводи над својим становништвом користећи се спортом, његовим организацијама и учесницима као механизмима за ширење политичких интереса и идеја које она настоји да оствари односно имплементира. То пре свега значи да ћу се, у обиму у коме то овај рад дозвољава, осврнути на то како идеологије, бивајући заступљене на местима на којима се доносе најважније политичке одлуке, третирају спорт као механизам за слање и примање својих порука. Ови односи ће бити разматрани хронолошки - редоследом којим је бављење појединачних идеологија питањем спорта и започињало.

Социјализам: Однос између социјализма и спорта до сада је био веома плононосан али амбивалентан, како теоријски тако и у практичном смислу. Социјалистички протагонисти показују бојазан како би спорт могао заузети историјско место религије, имајући функцију да народ учини леђим, готово атрофираним за реаговање на друштвене неправде и разлике. Начин управљања великим спортским организацијама питање је које такође чини нервозним многе социјалисте - они сматрају да њима управља прљава капиталистичка класа, као и сваким другим послом, занемарујући примарне функције спорта (социјализација, физичка активност, здрав живот итд.). Ванел (Garry Whannel) је писао о томе како би социјалисти морали више да се посвете спорту, како не би правили исте грешке као у прошлости у којој су се бавили једном групом питања док су проблеми у другим деловима друштва били потпуно занемарени (Whannel, 2008: 39-40). Међутим, потпуно насупрот теоријске релације социјализам - спорт стоји пракса којом господаре радничка спортска друштва и организације. Све је отишло толико далеко да су 1921. године организоване прве Радничке Олимпијске игре са изузетно великим бројем учесника (укупно су одржане три пута). Сасвим је јасно колики је утицај могла да оствари социјалистичка партија било које од земаља учесница на оваквим такмичењима на своје сународнике. Према томе, социјалистичке организације и спортска друштва (оснивана широм Европе под неким од облика речи „слобода“, „спартак“, „радник“ и сл.) и дан данас остају један од бастиона социјалистичке мисли.

Либерализам: Ситуација са либерализмом је у значајној мери једноставнија и мање двосмислена. Готово све про-либералне владе широм света током претходних два века биле су и про-спортски оријентисане, видевши у спорту само још један од начина да се радник опусте након напорног радног дана. Само подржавање идеје масовног спорта и настајања нових организација значило је имплементацију идеја и интереса ових влада односно, у ширем смислу, политике државе. Велики утицај на развој либералне (па и либертеријанске) мисли о спорту имало је деловање јеврејске мањине у Аустрији почетком XX века. Убрзо након оснивања фудбалског клуба Хакоах (1909. године) власници су почели да дају плату својим играчима те су оне брзо надмашиле плате обичних радника (Foer, 2004: 72). Сматра се да је на овај начин рођено спортско тржиште, један од промотора модерног спорта.

Идеје слободе, једнакости шанси и слободног тржишта врло брзо су раширене друштвом кроз подршку спортским организацијама које доносе профит својим власницима а, у крајњем случају, и држави.

Феминизам: „Олимпијске игре морају бити резервисане за свечано и периодично величање мушког атлетицизма уз женски аплауз као награду“ (Houlihan, 2008: 47). Претходно наведени цитат, који се приписује иницијатору и оснивачу модерних Олимпијских игара, Пјеру де Кубертену, стално је присутан у размишљању жена свесних полне неједнакости у спорту. Нажалост, таквих размишљања има и данас а статистике показују да су жене и даље у знатно мањем броју присутне на спортским такмичењима. Међутим, женски покрет се организовао врло брзо након Кубертенове изјаве и од тада траје његова борба против мушке доминације светом спорта. Ванел пише да су још од 1913. године суфражеткиње спроводиле „инвазију“ на спортске терене, уништавајући их до препознатљивости (Whannel, 2008: 33). Њихови захтеви су временом све више уважавани тако да се са сигурношћу може тврдити да ни ова идеологија није остала имуна на сферу спорта те је врло брзо по његовој популаризацији формирала своје ставове о њему.

Комунизам: Утицај комунизма на спорт био је знатно непосреднији у периоду 1920-1990. године него данас када је он, као основа идеологије владајуће структуре, остао доминантан само у појединим земљама (Северна Кореја, НДР Кина, Куба итд.). Оно што ће убрзо постати репер осталим земљама у вези гајења културе спорта, заправо су покренуле земље са предоминантном комунистичком партијом. Наиме, како су многе од тих земаља патиле од непостојања (или недовољне развијености) националног идентитета, један од начина да се он ефикасно изгради јесте био и путем спорта. Говорећи само позитивне ствари о физичкој активности и спорту, а „украшавајући“ сва спортска окупљања националним обележјима (химном, заставом и/или заклетвом), комунистичке владе су подржавале спорт у свакој прилици. Још даље су отишле неке од институција комунистичких држава које су оснивале своје спортске организације (тако настају нпр. „војни“ и „полицијски клубови“). Комунизам је, насупротив социјализму, спорт видео као израз широке народне једнакости, која је била преко потребна тадашњем друштву. Последица оваквог односа државе према спорту били су веома добри резултати националних тимова на међународним такмичењима (посебно Совјетског Савеза, Чехословачке и Југославије).

*Фашизам, Нацизам и Франкизам*³: Убрзо након „упловљавања“ комунизма у сферу спорта, истим смером кренуле су још три тоталитарне идеологије са мањим или већим међусобним разликама - фашизам, нацизам и франкизам. Као и код комунизма тако и код поменуте три идеологије дошло је до експанзије подршке спорту ради јачања националног идентитета, интензивније интеграције становништва и повећања степена физичке спремности. Оно што су владајуће партије у овим режимима донеле ново у свет спорта јесте „ко-

³ Сматрам да се у ову групу може убројати и национализам но како се он често не сматра идеологијом у пуном смислу те речи његов однос према спорту неће бити описан.

ришћење спорта за индоктринацију и успостављање тоталитарног система (Kruger, 2004: 67). Хитлерјугенд (Hitlerjugend), Мусолинијеви момци (I ragazzi di Mussolini) и Снага кроз уживање (Kraft durch Freude) само су неке од спортских организација које су обележиле овај период а да су у исто време биле и директни гласноговорници тоталитарних идеја. Фудбалски клуб Шалке 04 (Гелзенкирхен, Немачка) у периоду од 1935. до 1939. године није изгубио ниједну утакмицу, између осталог јер се налазио под патронатом власти а зауврат је служио Нацистичкој партији као пропагандни канал⁴. Са друге стране, фашистички режим у Италији је произвео игру названу „volata“ (комбинација фудбала и рукомета) као „модернизацију“ старо-римског фудбала. Тако је спорт коришћен у политичке и војне сврхе тј. за интеграцију, мобилизацију и увећање борбене спремности. У Шпанији је, на идеју ваздушних снага, основан „Athletic Aviacion de Madrid“ (данас „Club Atletico de Madrid“) један од најуспешнијих фудбалских клубова са простора Шпаније.

Директна интервенција

Други облик друштвене контроле од стране државе путем спорта јесте директна интервенција државе, схваћене као носиоца политике једног друштва. Овај утицај може се манифестовати путем два канала - националне политике и међународних односа.

Национална политика и (национални) спорт: Лако и јасно је уочљива тенденција савремених држава да све више уплићу руке у поједина питања о спорту. Разлоге због којих оне то раде систематично су изложили Лин, Ли и Наи у свом раду (Lin, Lee & Nai, 2008). Они истичу да држава допушта себи да се уплете у питање спорта из економских, милитаристичких, демократизујућих и културних разлога (исто, 30). Најважније практичне манифестације ових претензија јесу изградња националног стадиона, одржавање такмичења на националном нивоу, позитивна дискриминација мањина, подизање свести о физичкој активности и опорезивање (Француска је, на пример, разменом два фудбалера у року од само неколико дана, током лета 2017. године, зарадила преко 100 милиона евра само путем пореза).

Међународна политика и (међународни) спорт: Током читавог XX века спорт је био важан чинилац међународних односа, камен темељац за обнављање дипломатских веза, разлог завршетка многих криза али и индиректан кривац отпочињања једног рата. Бројни су разлози за премештање спорта из националних у међународне оквире: он помаже јачању националних идентитета, може да послужи као супститут за политичку акцију, он није и не може бити изолован од друштва а такође помаже буђење националне свести (Riordan & Kruger, 2004: 243). Међутим, спорт је најчешће коришћен као секундарно средство дипломатије (Boyasioglu & Oguz, 2016) онда када се примарни методи (нпр. преговори) покажу неуспешним (попут „Божићног примирја“ 1914.

⁴ Чак је и сам Хитлер волео да истакне како је Шалке 04 најбољи пример нове Немачке.

године). Арно (Pierre Arnaud) сматра да постоје три главна разлога за политизовањем спорта: *пропаганда* (тражење додатне легитимације ауторитарног режима), *замрзавање или блокирање такмичења* (бојкот ОИ у Москви 1980. године због уласка војске Совјетског Савеза у Авганистан) и *намерно исказивање насилничког понашања или тероризма* (улазак палестинских терориста у олимпијско село на ОИ у Минхену 1972. године када је живот изгубило 11 израелских спортиста) (Arnaud & Riordan, 2003: 11-12). Изражавањем политичких ставова кроз спортске догађаје оставило је трајне последице на међународне односе у многим ситуацијама, од којих су три најважније: *Олимпијске игре* (које су се до сада показале као одличан полигон за практиковање међународних односа), *фудбалски рат* (фудбалска утакмица између Хондураса и Ел Салвадора 1969. године била је кап која је прелила чашу у жеку избегличке кризе између ове две земље) и *апартхејд* (спорт је био први део Јужноафричког друштва у коме се успешно практиковало истовремено учешће људи различите расе а врло брзо је постао део идеологије Националне партије док је и сам Мендела изјавио да је „спорт лепак који ће нову републику држати заједно“ (исто, 234)). Спорт је, што се на примеру ЈАР-а и апартхејда може видети, показао своје помирителске способности тиме што је дозволио да се кроз њега изнесу политички ставови велике већине становништва, чиме је то исто становништво схватило да је до великих промена и окончања међународне изолације могуће доћи само уједињењем око стабилног ослонаца, што је спорт дефинитивно и био.

Религија и спорт

Као што је и у уводном поглављу наглашено, религија је имала огроман утицај како на настанак тако и на експанзију спорта. Са социолошке стране могуће је уочити бројне сличности између ове две праксе, међутим, с обзиром на то да социолошка перспектива није централна перспектива овог рада, овде ваља само набројати неке од најважнијих сличности - ритуално понашање, идолатрија, календар, хералдика итд. Социолошка истраживања и тумачења отишла су толико далеко да се данас спорт све чешће назива световном (Latiновић, 2015) или пак квази-религијом (Prebish, 1984: 312) а има и оних који сматрају да спорт не би могао ни да настане ни да опстане да није било религије (Obare, 2000).

Како је примарни циљ овог рада доказивање тезе да је спорт широко коришћено средство за изражавањем политичких и *религијских* ставова, у овом поглављу бавићу се директним утицајем религије на спорт односно ближе ћу објаснити од када, како и колико религијска учења и њихови проповедници могу вршити (и врше) утицај на друштво користећи се спортским праксама и манифестацијама као средством. Метода којом ћу изложити и објаснити ове односе биће слична оној која је коришћена у претходном поглављу тј. сматрам да би највећу корист дало компаративно излагање појединачних односа најутицајнијих религија и спорта.

*Хришћанство*⁵: најмасовнија религија на свету није одувек имала претеране симпатије према спорту, понајвише због тога што су игре које су биле претеча спорта настале у част паганских богова, због тога што су се такмичари најчешће надметали неодевени а неретко су и сами хришћани жртвовани у непоштеним борбама са дивљим животињама у гладијаторским аренама (Treat, 2015: 393). Међутим, са настанком модерног спорта, окончавањем периода (де)колонизације и посебно јачањем других религија, хришћанске цркве су увиделе да је њихов утицај у читавом свету по први пут још од раног средњег века доведен у питање и стога убрзо прихватају чињеницу да је спорт појава чији протагонисти им могу донети велику корист, уколико их оне подрже (папа Јован Павле II упутио је преко 50 писама и посветио неколико десетина говора спортистима многих католичких земаља (Lixey, Muller & Schafer, 2012)). Црквени великодостојници су веома често путем спорта ширили идеје изградње врлина, јачања међуљудског заједништва, духовног уздизања и опстанка мира и братства на Земљи. А да ове идеје нису остале мртво слово на папиру и да нису могле проћи без велике дозе политике недвосмислено показује пример ирског острва. Још крајем XIX века основана је Гелска Атлетска Асоцијација (Gaelic Athletic Association, у наставку ГАА) која је, иако део секуларне сфере друштва, увек у свом руководећем телу имала за члана једног од највиших чиновника католичке цркве на тлу Британије. Почетком 1920-их година долази до отцепљења Републике Ирске, међутим она, као доминантно католичка, није представљала погодно тло за верско-политичке сукобе. Са друге стране, северни део острва (од 1920. године Северна Ирска) остао је унутар Велике Британије, те као верски подељено друштво постао идеалан полигон за јачање верске нетолеранције и мржње. Стубови Ирске слободне државе (Irish free state) били су Црква, држава и ГАА, дакле религијска, политичка и спортска компонента. Спортске приредбе и дешавања између већински-католичких и већински-протестантских организација најчешће су исходовале смртним случајевима а катализатор свега била је управо католичка црква која је стално, у више политичком него хришћанском маниру, наглашавала разлике између ирског и британског идентитета али и католичког национализма и протестантског унионизма. Како Кронин (Mike Cronin) наглашава „иако је данас овај сукоб знатно ослабио, остаје горак укус да је спорт, као и све остале културне праксе у Северној Ирској, остао дубоко подељен и као такав опстао као извор националистичких и религијских идентификација“ (Cronin, 2005: 34). Хјусон (John Hughson) је истакао да „религија пружа јасно разликовање од непријатеља и може бити коришћена у контексту спортског навијања као кључни разлог злостављања непријатеља“ (Hughson, 2005: 63).

На другој страни, историја односа протестантске цркве и спорта је такође плодносна али са знатно мање насилничком конотацијом. Викторијански друштвено-теолошки покрет мускуларног хришћанства (muscular

⁵ С обзиром да се ниједна организација (а ни појединачни званичник) православне цркве није подробније упуштала у питања која су уско повезана са спортом, овде ће бити обрађени само случајеви учешћа католичке и протестантске цркве у питањима спорта. Међутим, незванично становиште Српске православне цркве по питању спорта може се пронаћи на интернет адреси: <https://svetosavlje.org/o-nauci-umetnosti-i-sportu/> (страница приступљено 11.12.2017. године).

Christianity) обликовао је карактер модерног спорта у периоду од 1850. до 1910. године (Watson & Parker, 2013: 12) док су на његовим идејама настали покрети YMCA и YWCA (Young (Wo)Man's Christian Association) чији се допринос спорту мери тиме што су идејни творци спортова кошарке и одбојке. Оверман (Steven Overman) је указао на недвосмислено подударање између „протестантске етике и духа спорта“ у најмање седам основних карактеристика: аскетизам (строга дисциплина), рационализација (подела рада и усавршавање), ка циљу оријентисано понашање, достигнут (а не рођењем гарантован) статус, индивидуализам, радна етика и етика времена (Overman, 2011: 57).

Јудаизам: Историја односа Јевреја и спорта уско је везана за историју ционистичког покрета а то је чињеница коју политиколошке науке не смеју да занемаре. По угледу на хришћанску праксу, Макс Нордау (Max Nordau), један од идејних твораца ционизма, на другом ционистичком конгресу 1898. године, први пут је употребио појам „мускуларног јудаизма“. Прегледом докумената сачињених на том конгресу лако се увиђа да онолико колико је ционизам важан за јудаизам, толико је и спорт важан за ционизам. О важности спорта за јеврејску заједницу а посебно за њен опстанак, довољно говори чињеница да је идеја „новог Јеврејина“ (New Jew) била један од три стуба тек утемељеног покрета циониста. Увидевши да су Јевреји кроз историју често прогањани управо због њиховог „запушеног и заосталог“ изгледа (који је био последица много вишег статуса умног рада уз запостављање физичке активности), Нордау и Херцл (Theodor Herzl) су у саму срж њиховог виђења начина опстанка Јевреја уградили идеју да је физичка активност у животу сваког Јеврејина неминовност. Убрзо након тога почело се са оснивањем спортских удружења и организација (Bar Kochba, Beitar, Eluzig и други) под пуном подршком Светске Ционистичке Организације и рабината. Већ 1932. године одржане су прве Макабејске игре, јеврејски пандан Олимпијским играма (до данас их је одржано чак двадесет) у организацији Макабске светске уније на којима право учешћа имају искључиво Јевреји из дијаспоре и становници Израела без обзира на њихову религијску припадност. Циљ ових игара јесте *ширење јединства између Јевреја различитих нација и промовисање ционистичких циљева и идеја* - очигледан пример како се спорт нашао у истовременој вези и са политичком и са религијском организацијом. Међутим, у последњих неколико деценија спорт престаје да буде средство искључиво у рукама рабината и Светске Ционистичке Организације те постаје један од начина производње колективне идентификације а она није увек везана за ционизам (zionism) већ и за идентификовање са државом (Israeliness) и као таква често пропагира идеје које нису у складу са идејама самог ционистичког покрета.

Ислам: Однос између ислама и спорта је, као што и готово сваки други однос који као једног од учесника укључује ислам, врло директан и лако препознатљив. Међутим, уплитање ислама у свет спорта знатно је дубље од онога што социолошка анализа може да открије (неконзумирање алкохола, неучествовање у карташким играма, непрактиковање спорта за време поста итд.). Статут најзначајније муслиманске спортске организације - Исламске федерације спортова солидарности (ISSF) као циљеве организације јасно је

истакао промоцију *исламског идентитета* у пољу спорта, промоцију принципа недискриминације у складу са *перцепцијама ислама*, представљање Организације исламске сарадње (најзначајније ексклузивно-муслиманске међународне *политичко-верске* организације) и њихових циљева младима, промоцију *исламске спортске културе* и развијање женског спорта у складу са *исламом* итд.⁶ Та организација је до сада организовала Исламске игре солидарности (четири пута), које представљају, као и Макабејске, пандан Олимпијским играма. Поред тога, одржавале су се и Женске исламске игре које је организовала Исламска федерација женског спорта. Однос политике, ислама и спорта кроз историју био је веома буран и разнолик - Француска је путем изградње спортских игралишта у муслиманским четвртима желела да помогне у социјализацији муслимана (Magdalinski, 2005: 37-56), Јужноафричка република је организовала одвојене спортске уније како би се и муслиманско становништво спортски развијало (исто, 120-139), Реал Мадрид је уклонио крст са свог грба да би угоднио муслиманским инвеститорима⁷ итд. међутим, однос ислама према спорту остајао је увек онакав како су то организације које стоје иза њега и замислиле и, као и у другим (и даље строго фундаменталним) сферама ислама, временом непроменљив.

Будизам: Ова религија је тек у другој половини XX века дошла у додир са спортом у правом смислу те речи. Иновирањем новог правца тј. начина тумачења хинајана будизма - хуманистичког будизма, крајем 1960-их година, Мастер Хсинг Јун (Hsing Yun) значајно је смањио степен изолованости будизма од спољног света. Он је заслужан за оснивање највећег будистичког храма и покрета на Тајвану - Фо Гуанг Шана (Fo Guang Shan) а како је једна од његових првих љубави била кошарка, одлучио је да лаицима приближи будизам практиковањем светковина у својеврсној мешавини са спортом. Јун је сматрао да се кошарком (и уопштено спортом) промовишу тимска игра (која води ка *bodhisattvi*), толеранција, признавање сопствене грешке, сарадња („кошарка је дарма живота“), борба до последњег тренутка и љубав према противницима (Yu, 2011: 31). У протеклих 50 година, Фо Гуанг Шан је основао два кошаркашка клуба, један фудбалски клуб, једну телевизију, једне новине и три универзитета а све са само једним циљем - промоцијом будизма. Са друге стране, зен будизам је „пригрлио“ стрељаштво, истичући у први план филозофску замисао да, циљајући мету стрелац заправо циља себе, односно, у тренутку када он мора да пусти стрелу - налази се у савршеном зену (Eugen, 1953: 4). Организација која представља најбољи пример промоције идеја будизма кроз спорт јесте Међународна асоцијација Будине светлости (BLIA).

Остале религије: На крају овог излагања осврнућу се укратко на интеракцију осталих религија са спортом. *Хиндуизам* је помогао Индијцима да и поред британске окупације, сачувају традиционалну спортску активност „Indian club“ (врћењем палица које личе на чуњеве за куглање затеже се и развија сва-

⁶ У електронском облику статут је доступан на интернет адреси: <http://issf.sa/en/wp-content/uploads/2016/08/140130849910.pdf> (приступљено 11.12.2017. године).

⁷ О овом потезу управе фудбалског клуба Реал Мадрид може се читати на интернет адреси: <http://www.dailymail.co.uk/sport/article-2853930/Real-Madrid-remove-Christian-cross-official-crest-UAE-sponsorship-deal.html> (приступљено 11.12.2017. године).

ки мишић на телу) (Alter, 2004: 499-502). До данас се развило неколико организација које упоредо негују хиндуизам и спортску културу, од којих је најутицајнија „Rashtriya Swayamsevak Sangh“ (RSS). Од 1988. године у Аустралији се одржавају *Сикске игре* на којима се сваке године окупља око 1.500 сикиста (сика) у циљу „промоције вредности сикске вере“⁸. Од 12 милиона *таоиста* и 6 милиона *конфуцијанаца* веома мали број је имао значајнијег додира са спортом а како се ова два учења више могу сврстати у филозофије него у религије важно је само напоменути да су код њих популарни сурфовање (величање воде као предмета обожавања) и борилачке вештине таи чи чуан (којом се „развија спиритуалност кроз покрете“ (Brown, 2016: 317-328)) и кунг фу (настао директно из религијске и филозофске праксе таоизма). Најважнији и најутицајнији јапански (шинтоистички) спортови јесу џудо, сумо и будо (Matsunami, 2017: 169-186) који су у Азији знатно популарнији него западно од ње, јер се лакше уклапају у источњачко схватање спорта као филозофије него у западњачко виђење спорта као секуларне забаве и професионалног занимања.

Закључак

Циљ овог рада био је да укаже на важност спорта као једног од главних пропагандних средстава који, као такав, бива коришћен у циљу ширења политичких и религијских схватања и идеја, али такође и да прикаже и опише начине путем којих долази до практичних манифестација овог односа. Недвосмислено је закључити да су политика односно њени субјекти до сада користили спорт на многоструке начине и у разне сврхе. Од настанка идеологија крајем XVIII века па до данас овај однос само је јачао и развијао нове форме те ниједна утицајнија идеологија није остала имуна на коришћење спорта као средства за пласирање својих идеја. Као што постоје питања тесно везана за спорт а која неминовно траже укључивање политичких субјеката (попут међународних спортских санкција, спречавања расизма у спорту, спречавања дискриминације жена итд.) тако постоје и она којима се држава бави иако њено учешће не представља *conditio sine qua non* (попут изградње националног стадиона или финансирања одређених спортских друштава „од националног значаја“). Уколико се настави тенденција коју политика негује у последњих више од два века, на прагу смо појављивања бројних нових манифестација и видова овог замршеног и амбивалентног односа.

Са друге стране, религија и спорт су градили своју везу током знатно дужег временског периода. Аврамске религије (са додатком будизма) до сада су показале знатно виши степен мотивације да путем спорта у друштво имплементирају неке од својих основних начела. Насупрот томе, далекоисточне религије (са изузетком будизма) су тек закорачиле у ову везу и са несигурношћу испитују њене могућности и потенцијалне користи. Важно је нагласити и то да, иако по броју следбеника знатно мање религије - конфуцијанство, сикизам, таоизам и шинтоизам - успевају да препознају друштвену моћ спорта те

⁸ Више на: <http://anssacc.org/about> (приступљено 11.12.2017. године).

је њихов однос данас на историјском максимуму. Неке од религија ипак, попут хиндуизма, показују благу одбојност усмерену ка развијању односа према спорту и вероватно је само питање времена када ће и на њихов дневни ред доћи преиспитивање односа према овој друштвеној пракси.

Коначно, кроз примере Ирског острва, апартхејда, ОИ и многих других, може се уочити сва замршеност и компликованост која лежи у истовременој и директној спрези политике, религије и спорта.

Литература:

1. Alter, Joseph S., (2004): „Indian clubs and Colonialism: Hindu masculinity and muscular Christianity”, у: *Comparative Studies in Society and History* (ed. Thomas Trautmann), Vol. 46, Is. 3, Cambridge University Press, New York, 497-534
2. Arnaud, Pierre, and Riordan James, (2003): *Sport and international politics*, Routledge, London
3. Boyacıoğlu, Fuat, and Gursel Oguz A., (2016): „The Role of Sports in International Relations”, у: *Acta Universitatis Danubius: Relationes Internationales* (ed. Maftעי, Iftode and Robu), Vol.9, No.1, Galati, Romania, 99-108
4. Brown, David, (2016): “Taoism Through Tai Chi Chuan: Physical Culture as Religious or Holistic Spirituality?”, у: *Spirituality across Disciplines: Research and practice* (ed. De Souza, Bone and Watson), Springer, New York, 317-328
5. Edwards, Harry, (1973): *Sociology of Sport*, The Dorsay Press, Illinois Foer, Franklin, (2004): *How soccer explains the world*, HarperCollins, New York
6. Groos, Karl, (1901): *The play of Men*, University of Michigan Library, Michigan
7. Herrigel, Eugen, (1953): *Zen in the Art of Archery*, Pantheon, New York
8. Houlihan, Barrie, (2008): “Politics, Power, Policy and Sport”, у: *Sport and Society* (ed. Barrie Houlihan), Sage, London, 33-55
10. Jevtić, Mirosljub, (2007): *Politics and Religion Journal*, Vol. 1, No. 1, Centar za proučavanje i versku toleranciju, Beograd
11. Kruger, Arnd, (2004): “Strength through joy: the culture of consent under Fascism, Nazism and Francoism”, у: *The International Politics of Sport in the Twentieth Century* (ed. James Riordan and Arnd Kruger), Routledge, London, 67-89
12. Kuljić, Rajko, i Koković Dragan (2012): *Sociologija i sociologija sporta*, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Novi Sad
13. Latinović, Boris, (2015): *Sport kao svetovna religija i ritualni obrazac ponašanja*, doktorska disertacija, Novi Sad
14. Lin, Chien-Yu; Lee, Ping-Chao, and Nai Hui-Fang, (2008): “Theorizing the Role of Sport in State-Politics”, у: *International Journal of Sport and Exercise Science* (ed. Chiu and Chang), Lab of Computer Simulations in Biomechanics, USA, 23-32
15. Lixey, Kevin; Muller, Norbert, and Schafer Cornelius, (2012): *Blessed John Paul II Speaks to Athletes*, John Paul II Sports Foundation, Vatican
16. Magdalinski, Tara, and Chandler Timothy, (2005): *With God on their Side - Sport in the Service of Religion*, Routledge, London
17. Matsunami, Minoru, (2017): “Traditional sport in Japan”, у: *The Palgrave Handbook of Leisure Theory* (ed. Spracklen, Lashua, Sharpe and Swain), Palgrave Macmillan, London, 169-186
18. Obare, Ruphine, (2000): *Can Sports Exist Without Religion?*, Sheffield University Press, United Kingdom

19. Overman, Steven, (2011): *The Protestant Ethic and The Spirit of Sport: How Calvinism and Capitalism shaped America's Games*, Mercer University Press, Georgia (USA)
20. Prebish, Charles, (1984): "Heavenly Father, Divine Goalie", u: *The Antioch Review* (ed. Robert S. Fogarty), Vol. 42, No. 3, Antioch College, Ohio, 306-318
21. Radenović, Sandra, (2015): "Sociologija sporta i/ili sociologija fizičke kulture? - neka razmatranja", u: *Sociološka luča* (ur. Nataša Krivokapić), IX/1, Filozofski fakultet Nikšić, 42-55
22. Riordan, James, and Kruger Arnd, (2004): *The International Politics of Sport*
23. *in the Twentieth Century*, Routledge, London
24. Treat, Jeremy, (2015): "More than a game: A theology of sport", u: *Themelios* (ed. D. A. Carson), Vol. 40, Issue 3, The Gospel Coalition, London, 392-404
25. Vrcan, Srđan (1990): *Sport i nasilje*, Naprijed, Zagreb
26. Yu, Junwei, (2011): "Promoting Buddhism through Modern Sports - The Case Study of Fo Guang Shan in Taiwan", u: *Physical Culture and Sport: Studies and Research* (ed. Kosiewicz and Piatkowska), De Gruyter Open, Warsaw, 28-38
27. Watson, Nick, and Parker Andrew, (2013): *Sports and Christianity: Historical and Contemporary Perspectives*, Routledge, London
28. Whannel, Garry, (2008): *Culture, politics and Sport*, Routledge, London

Интернет извори:

1. https://en.wikipedia.org/wiki/Panhellenic_Games (pristupljeno 11.12.2017.)
2. https://en.wikipedia.org/wiki/Maccabiah_Games (pristupljeno 11.12.2017.)
3. <https://svetosavlje.org/o-nauci-umetnosti-i-sportu/> (pristupljeno 11.12.2017.)
4. <http://issf.sa/en/wp-content/uploads/2016/08/140130849910.pdf> (pristupljeno 11.12.2017.)
5. <http://www.dailymail.co.uk/sport/article-2853930/Real-Madrid-remove-Christian-cross-official-crest-UAE-sponsorship-deal.html> (pristupljeno 11.12.2017.)
6. <http://anssacc.org/about> (pristupljeno 11.12.2017.)

SPORT IN SERVICE OF POLITICS AND RELIGION:

How political and religious subjects use sport as a means of spreading their ideas

Summary: Sport is a social phenomenon that brings together hundreds of millions of participants, through direct or indirect interrelations. Within so many people there are more than a few political and religious orientations. Since a number of sports organizations were formed on the ideas of religious and political leaders and groups, they became the spokesmen of these ideas as well. Today, in the age of global political and religious divisions and conflicts, these spokesmen are gaining much more importance. The aim of this paper is to point out the importance of sports as one of the main propaganda tools that, as such, is used to spread political and religious understanding and ideas, but also to outline and describe the ways in which practical manifestations of this relations occur.

Key words: sport, politics, religion, political science, politology of religion